

TRT Çocuk Çizgi Filmlerinde Erkeklik Rollerinin Temsili: *Aslan* Örneği

Suzan Yılmaz İlhan*

ÖZ

Çizgi filmler çocuklar için önemli bir öğrenme aracı olarak görülmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde çocukların zamanlarının önemli bir kısmını geçirdikleri çizgi filmlerde yer alan kahramanları rol model alarak günlük yaşamlarında taklit ettikleri söylenebilir. Bu doğrultuda çizgi film içerisinde yer alan baba, anne, çocuk, büyükbaba, dayı, arkadaş gibi karakterlerin toplumsal rolleri yansıtma biçimi önemli bir konu olarak görülmektedir. Dolayısıyla küçük yaşlardan itibaren çocuklara dayatılan toplumsal cinsiyet rol kalıplarının içselleştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin üretimine ve yeniden üretimine neden olduğu söylenebilir. Bu çalışma aracılığıyla *Aslan* (H. Sinan Güngör, 2016) adlı çizgi filmde yer alan erkek karakterlerin, erkeklik inşasını toplumsal cinsiyetçi bakış açısına odaklanarak göstergebilimsel analiz yönteminden yararlanılarak çözümlenmiştir. Analiz edilen bölümlerde görüntülerin betimlenmesi, “erkeklik” rollerinin gerçekleşmesinde model aldıkları erkek karakterler gibi davrandıkları görüntülerin düz anlam, yan anlam ve mit aracılığıyla çözümlenmeleri yapılmıştır. Bu bilgiler ışığında bu çalışmada Türkiye’nin ilk yerli ve kamusal sorumluluk ile yayın yapan bir devlet kanalı olan TRT Çocuk kanalında yayınlanan *Aslan* adlı çizgi filmde erkeklik inşası ve erkeklik rollerinin nasıl temellendirildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: çocuk, okul öncesi, çizgi film, erkeklik inşası, erkeklik rolleri

* Okul Öncesi Öğretmeni, Millî Eğitim Bakanlığı Altınkoza Anaokulu
szan-yilmaz@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2197-3966

Representation of Masculinity Roles in the Cartoons on TRT Çocuk: The Case of *Aslan*

ABSTRACT

Cartoons are seen as an important learning tool for children. It can be said that especially in the preschool period, children imitate the heroes in the cartoons in which they spend a significant part of their time in their daily lives by taking role models. In this direction, the way in which characters such as father, mother, child, grandfather, uncle, and friend in the cartoon reflect social roles is seen as important issue. Therefore, it can be said that the internalization of gender role patterns imposed on children from an early age causes the reproduction of gender inequality. Through this study, the masculinity construction of the male characters in the cartoon named *Aslan* (H. Sinan Güngör, 2016) was analyzed by using the semiotic analysis method by focusing on the gendered perspective. In the analyzed sections, the images were depicted, and the images that they acted as the male characters they modelled in the realization of their "masculinity" roles were analyzed through denotation, connotation and myth. With this information, this study has tried to reveal how the construction of masculinity and masculinity roles are grounded in the cartoon called *Aslan*, broadcast on TRT Çocuk, a state channel broadcasting with Turkey's first local and public responsibility.

Keywords: child, preschool, cartoon, masculinity construction, masculinity roles

Extended Abstract

It can be said that gender refers to the roles assigned to men and women in social life. At the same time, masculinity, which is the apparent element of gender, is in different power relations and interacts with other elements of the social structure in the cultural and social process. Therefore, from the moment a child is born, he/she starts to grow within the duties and model behaviour patterns that society imposes on him/her. In addition to the family and immediate environment, mass media also plays an important role in the learning of these roles by children.

The child, who constructs the concepts related to gender inequality in the pre-school period one of the most critical stages of childhood, through the media and cartoons, will naturally not be able to think independently of gender stereotypes. In the past, cartoons were broadcast at certain time intervals; today, with the opening of many children's channels, children are exposed to them every hour and every minute. An important effect of cartoons on children is the role they play in learning and internalizing gender role stereotypes. Through the behavioural patterns they present to children, cartoons enable them to start learning the expected roles of "femininity" or "masculinity" from an early age, thus causing the reproduction of gender inequality and the problems it creates. This situation eliminates the potential of reducing inequality between the sexes and building an equal world.

In Turkey, the studies on gender in general and gender in cartoons, in particular, have focused on female gender roles, but have not investigated what kind of masculinity is constructed in cartoons. Taking this deficiency into consideration, this study focuses on how masculinity roles are represented in cartoons for preschool children. In this context, the aim of this study is to analyze and evaluate the roles and actions of male characters in cartoons in accordance with gender stereotypes and how the sexist perspective imposes stereotypes. Within this context, it is unique and important to examine the cartoon *Aslan* (H. Sinan Güngör, 2016) broadcast on TRT Çocuk channel and to analyze how the construction of "masculinity" is presented and its effects on gender roles based on the findings.

The internalization of gender role patterns imposed on children from an early age causes the production and reproduction of gender inequality. The fact that children behave in accordance with these role patterns imposed on them paves the way for the emergence and continuation of many individual and social problems. The media in general and television, which is the most frequently used medium for children to access cartoons in particular, have great importance in the internalization and maintenance of gender and role patterns. Studies carried out both in Turkey and in the world –with the effect of being a disadvantaged group– generally focus on gender role stereotypes of femininity. However, masculine role patterns are at least as

important as feminine role patterns and are effective in the reproduction of the sexist social structure.

Another tool that is as effective on the child's behaviour and personality as society is television. Television is one of the most important media that affects children's behaviour positively or negatively. If we list the level of children's exposure to television, there are many factors such as children's age, developmental characteristics, and the content of the programs they watch. However, it can be said that cartoons take first place among the television programs watched by children. Cartoons; offer children a colourful, active, entertaining and educational environment. Because of these visual and auditory features, the most preferred television program of preschool children is cartoons. The child, who constructs the concepts related to gender inequality in the preschool period, which is one of the most critical stages of childhood, through the media and cartoons, will naturally not be able to think independently of gender stereotypes. Cartoons enable children to learn the roles of "femininity" or "masculinity" expected from them from an early age, through the behavioural patterns they present, and thus cause the reproduction of gender inequality and the problems it creates. This situation eliminates the potential of reducing inequality between the sexes and building an equal world.

Giriş¹

Küçük yaşlardan itibaren çocuklara dayatılan toplumsal cinsiyet rol kalıplarının içselleştirilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin üretimine ve yeniden üretimine neden olmaktadır. Çocukların kendilerine dayatılan bu rol kalıplarına uygun davranmaları, birçok bireysel ve toplumsal sorunun ortaya çıkmasına ve bu sorunların devam etmesine zemin hazırlamaktadır. Toplumsal cinsiyet, rol kalıplarının içselleştirilmesinde ve sürdürülmesinde genelde medya, özelde ise çocukların çizgi filmlere erişiminde en sık kullandıkları medyum olan televizyon büyük öneme sahiptir. Gerek Türkiye’de gerek dünyada –dezavantajlı grup olmasının da etkisiyle– yapılan çalışmalar, genellikle kadınlık toplumsal cinsiyet rol kalıpları üzerine odaklanmaktadır. Hâlbuki erkeklik rol kalıpları da en az kadınlık rol kalıpları kadar önemlidir ve cinsiyetçi toplumsal yapının yeniden üretiminde etkilidir.

Toplum kadar çocuğun davranış ve kişilik kazanımına da etkili olan başka bir araç da televizyondur. Televizyon, çocukların davranışlarını olumlu ya da olumsuz etkileyen en önemli medyumlardan biridir. Çocukların televizyondan etkilenme düzeylerini sıralayacak olursak çocukların yaşları, gelişim özellikleri, izledikleri programların içerikleri gibi birçok etken sayılabilir. Bununla birlikte çocukların izlediği televizyon programları arasında ilk sırayı çizgi filmlerin aldığı söylenebilir (Büyükbaykal, 2007, s. 32). Çizgi filmler; çocuklara renkli, hareketli, eğlendirici ve eğitici bir ortam sunmaktadır. Bu görsel ve işitsel özellikleri sebebiyle okul öncesi çocuklarının en çok tercih ettikleri televizyon programı çizgi filmlerdir. Çocukluk çağının en kritik evrelerinden biri olan okul öncesi dönemde toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili kavramları medya ve çizgi filmler aracılığıyla inşa eden çocuk, toplumsal cinsiyetçi kalıp yargılarından doğal olarak bağımsız düşünemeyecektir. Çizgi filmler, çocuklara sundukları davranış örüntüleri yoluyla onların kendilerinden beklenen “kadınlık” ya da “erkeklik” rollerini küçük yaşlardan itibaren öğrenmeye başlamasını sağlamakta, dolayısıyla da toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve yarattığı sorunların yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Bu durum ise cinsiyetler arası eşitsizliğin azalma ve daha eşit bir dünya inşa etme potansiyelini ortadan kaldırmaktadır.

Özellikle “dünyaya açılan pencere” olarak isimlendirilen televizyonun, çizgi filmler ve reklamlar yoluyla toplumsal cinsiyet rollerinin inşasında etkili bir araç olduğu literatürde sıklıkla üzerinde durulan bir husustur (Davidson, Yasuna ve Tower, 1979; Coyne, Linder, Rasmussen, Nelson ve Birkbeck, 2016). Yapılan araştırmalar çizgi filmlerin, çocuklara sundukları toplumsal cinsiyet rol kalıplarına uygun hareket eden erkek ve kadın karakterler aracılığıyla çocukların erkeklik ya da kadınlık rollerini

¹ Bu çalışma, 2022 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından kabul edilen “TRT Çocuk Kanalında Yayınlanan Çizgi Filmlerde Erkeklik Rollerinin Temsili: ‘Aslan’ Örneği” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

içselleştirmelerinde etkili olduğunu, çizgi filmlerdeki reklamların dahi cinsiyetçi nitelik taşıdığını (Browne, 1998) göstermektedir. Türkiye’de genelde toplumsal cinsiyet, özelde ise çizgi filmlerdeki toplumsal cinsiyet ile ilgili çalışmalarda kadın toplumsal cinsiyet rollerine odaklanıldığı, çizgi filmlerde nasıl bir erkeklik inşa edildiğinin araştırılmadığı görülmektedir. Bu eksikliği dikkate alan çalışma, okul öncesi çocuklarına yönelik çizgi filmlerde erkeklik rollerinin nasıl temsil edildiğini konu edinmektedir. Bugüne kadar yapılan toplumsal cinsiyetle ilgili çalışmalarda genellikle “kadınlık” toplumsal cinsiyet rol kalıpları üzerinde durulmuş, erkekleri belli davranış kalıpları içerisinde harekete zorlayan erkeklik inşası geri planda kalmıştır.

Bu çalışma kapsamında da bunlardan yola çıkarak TRT Çocuk kanalında yayınlanan *Aslan* (H. Sinan Güngör, 2016) adlı çizgi filmin amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen bölümleri üzerinden aktarılan “erkeklik” inşasının nasıl sunulduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Her bölümün ayrı incelenmesiyle bölümlerde yer alan “erkeklik” temsilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkileri göstergebilimsel analiz tekniği ile çözümlenmeleri gerçekleştirilmiştir. Çizgi filmin göstergeler düzeni inşa edilen erkeklik miti ve cinsiyet kimliğinin nasıl konumlandırılması gerektiği hakkında sunulan bilgi cinsiyetler arası eşitsizlik fikrini ortaya çıkarmaktadır.

Cinsiyet kimliği

Judith Butler (2010, s. 65-66) *Cinsiyet Belası* adlı kitabında cinsiyet ve kimlik kavramlarını sorgulayarak cinsiyet ve kimliğin “toplumsal cinsiyet kimliği” üzerine nasıl yapılandığını ve etkilerini inceler. Bu bağlamda kimliğin, toplumsal cinsiyet kimliğini gerçekleştirmeden tamamlanamayacağını söyler. Kişinin içinde bulunduğu toplumsal bağlam çerçevesinde biyolojik cinsiyetin kültürel ve geleneksel olarak kurulduğu söylenebilir. Butler, cinsiyetin ve bedeninin kültürel inşasının toplumsal cinsiyeti belirlemede rol oynadığı ifade eder. Literatürde cinsiyeti ve neden “cinsiyet” terimi yerine “toplumsal cinsiyet” teriminin kullanıldığı da sorgulanmaktadır (Rose, 2018, s. 36-39). Dolayısıyla günümüze kadar yapılan araştırmaların etkisi güçlenmeden önce kadın ve erkek arasındaki farkların doğal olduğu, doğadan kaynaklandığı erkek iktidarının ve hiyerarşinin var olma tarzları olduğu ifade edilmektedir.

Biyolojik ya da doğal anlamında kullanılan “cinsiyet” kavramının kültürel inşaya dönüşerek toplumsal cinsiyet ayrımını oluşturduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda cinsiyet kimliği; biyolojik, ruhsal, toplumsal ve kültürel faktörlerin etkileşimlerinin bir ürünü olarak kişinin kendini bu etkenler içinde tanımlamasıdır. Bireyin “Ben kimim?” sorusuna verdiği cevap, bireyin kimliğini oluşturduğu söylenebilir. Kişinin duyguları, kişisel özellikleri, davranışları ve rolleri o kişinin kimliği üzerinde belirleyici etkilere sahip olduğu söylenebilir (Budak, 2003, s. 173). Kimlik inşası, bizim gibi olanlar ile ortak yanlarımızı belirlerken bizim gibi olmayanlarla nelerimizin ortak olmadığını belirleyen

bir ait olma durumudur, denilebilir. Günümüz söylemine göre kimlik, ikili zıtlıklar üzerine kurulmaktadır. Bu durumda şöyle söylenebilir: “Erkek kimdir?” sorusuna erkek, kadın gibi olmayandır, şeklinde cevaplanabilmektedir. Aynı zamanda kadın da erkek gibi olmayandır. Kimliğin ana belirleyicilerinin neler olduğuna baktığımızda genel olarak etnisite, sosyal sınıf, topluluk, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetler olduğu söylenebilir (Akça ve Tönel, 2011, s. 11-17).

Dolayısıyla cinsiyet kimliğinin kazanılması, insan kişiliğinin önemli bir evresi olan ergenlik dönemi öncesinde gelişmeye başlamaktadır. Buna bağlı olarak iki ve üç yaşlarındaki çocukların kendilerinin farkına varmasıyla cinsiyet anlayışı gelişme gösterdikten sonra kız ya da erkek çocuğu olduğunu rahatlıkla söyleyebilmektedirler. Okul öncesi dönem çocuklarında ise artık cinsiyet kimliği oluşmaya başlamaktadır. Cinsiyet kimliğinin, insanların benliğini oluşturan temel faktörlerden biri olduğu bilinmektedir. Bunun yanında kız çocuklarına ve erkek çocuklarına içinde büyüdüğü toplum, kültür erkek ve kadın olmayı ve buna uygun davranışları, oyunları, kıyafetleri hatta kişilik özelliklerini kazandırmaktır. Dolayısıyla çocuğun cinsiyet kimliğinin oluşumunda kendisi ile birlikte toplum ve kültüründe etkisini görülür (Dökmen, 2009, s. 28).

Erkeklik kavramının oluşumu

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet eşitsizliği denildiğine akla ilk gelen kadın ve kadın sorunları olduğunu görülmektedir. Ancak kadınların mağduriyetlerini ve sorunlarını anlamak kadar cinsiyet iktidarının öznesi olan erkeklerin eril iktidar konumlarını nasıl devam ettirdiklerini ve tahakkümü nasıl inşa ettiklerini bilmek ve anlamak da önemlidir. Erkeklik kavramının günümüze kadar konuşulan fakat politik ve akademik olarak fazla üstüne gidilmemiş, araştırılmamış bir konu olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda Serpil Sancar (2016), erkeklik çalışmalarının öncelikle erkekliğin ve erkeklik tanımının ne olduğu sorusuna odaklandığını belirterek erkekliğin evrensel bir tanımının olabirliğini sorgulamaktadır. Güç ve buna bağlı bazı özelliklerin erkeklere atfedilmesinin bir totoloji doğurup doğurmadığı sorusunu sorar. Yani güçlülük, “Erkeksi olduğu için mi erkek güçlü davranır ya da güçlü davranması gerektiği için mi toplum tarafından inşa edilmiştir?” sorularının yanıtını arar.

Aynı zamanda erkekliği devamlı başka konuların “ne olduğu” hakkında konuşan ve bu hakkı sürekli elinde tutan, bu sayede de bulunduğu konumu sorgulama dışı kalan bir “iktidar konumu” olduğunu söyler. Bu anlamda on dokuzuncu yüzyılın bilek ve beden gücünü ön plana çıkaran geleneksel erkek modeli; yerini bugün toplumda yer edinebilmek için girişimci, risk alabilen, çalışkan ve üretken erkekliğe bırakmıştır (Sancar, 2016, s. 15-57). Bunların yanı sıra literatürde erkekliğin, erkeklerin biyolojik cinsiyeti gerekçe göstererek ataerkil toplumca biçimlendirilen rolleri ve davranışları nasıl ifade etmeleri gerektiğini anlatan bir dizi yönergeler toplamı olduğuna vurguda

bulunularak erkekliğin sürekli olarak yeniden oluştuğu, eril tahakkümün erkeklik söylemlerini süreç içinde beslediği ve dönüştürdüğü de ifade edilmektedir. Aslına bakıldığında erkek ve kadın kavramları bir arada tanımlanmakta ama bununla birlikte tanımların da kendi içerisinde farklı oldukları belirtilmektedir.

Dolayısıyla erkek ve kadın arasındaki farkın cinsiyetler arası tahakküm ve üstünlük çerçevesinde ortaya çıktığını söylenebilmektedir. Nitekim bu tahakküm; kültürel yapılar, toplumun zihniyet yapısı ve değerleriyle inşa edilmekte ve sürdürülmektedir. Toplum, bir arada yaşayan bireylerin sosyal üretimlerinin bir sonucu olmasına rağmen erkeğin toplum tarafından her alanda tahakkümünün öğretildiği ve pekiştirildiği görülmektedir. Böylece toplumsal yapı ve gelenekselleşmiş değerler; erkeğin kadından üstün olduğunu, hangi alanda olursa olsun kadının erkek kadar donanımlı ve güçlü olmadığını öğretmekte ve meşru kılmaktadır (Ataman, 2011, s. 245). Bütün toplumların toplumsal cinsiyet ile ilgili kültürel tanımlamaları olmakla birlikte “erkeklik” kavramı üzerinde herhangi bir tanımlamaya sahip olmadığı savunulmaktadır. Ayrıca toplumlar, bireyin davranışının kişiliğinin bir sonucu olduğunu, erkeksi bir kişiliğe sahip olmayan bireyin erkeksi davranmayacağını varsayar. Örneğin; kavgacı yerine uzlaşmacı olacağını, güçlü yerine zayıf olacağını düşünmektedir. Dolayısıyla erkeklik tanımlarımız kendi kültürel bakış açılarımız ile kültürümüze özgü yollarla yeniden üretilmektedir (Connel, 2019, s. 136).

Erkek, eril tahakküm sisteminin devam edebilmesi için çocukluktan itibaren erkeklik kodlarına göre yetiştirilmekte ve kadınlar kendilerine biçilen rolleri içselleştirerek iktidarı elinde tutan erkeğin eril tahakkümünün devamını sağlamaktadır (Bülbül, 2014, s. 5). Eril tahakkümün oluşmasında toplumsal yapının etkisi göz ardı edilemez. Geçmiş tarihe bakıldığında güç ve iktidar çekişmesinin kadın ve erkek yaşamını biçimlendirdiğini görebiliriz. Dolayısıyla tarih; kadınların dövüşmediği savaşların fethedeni ya da kahramanı olmadığı parlamento gibi kurumlarda görev almadığı şekilde yazılır. Başka bir ifadeyle tarihin görünen öznesi erkektir. Bu nedenle bugün bile kamu alanlarında yeterince temsil edilemeyen kadınların anlaşılabilmesi ve cinsiyetçi algıların değişmesi için toplumun yaşam biçiminin belirleyicisi olan erkekliğe bakmak gerekir (Demez, 2005, s. 20-21).

Erkeklik rolleri

Rol kavramının tanımlanması, çok eskilere dayanmakla birlikte sosyal bilimlerde ilk olarak 1930'lara rastlandığı belirtilmektedir. Bununla birlikte rol kavramının toplumsal davranışı açıklamak için ilk kez bir araç olarak kullanıldığı ifade edilmektedir. Dolayısıyla rol kavramı, toplum içinde bir yer edinebilmek için kültürel ve geleneksel norm anlayışları içinde bir yere sahip olma ile ilişkilendirmenin yollarının arandığı belirtilmektedir. Rol normları, kültürel ve toplumsal olgular olduğu için zamanla toplumsal

süreçler içinde değişebilir. Dolayısıyla bu değişimi sağlayacak etkenler aile, çevre, okul ve kitle iletişim araçları gibi toplumsallaştırıcı etkenler aracılığıyla yeni gelişim ve değişimleri toplumlara aktarmasıyla gerçekleşeceği ifade edilmektedir. Cinsiyet rolü kuramında “rol yapma” toplumun belirlediği bir yapıya göre değil, erkek ile kadının karşılığında dayalı biyolojik farklılığın belirlediği bir yapıya bağlı olması gerektiği belirtilmiştir (Connell, 2019a, s. 61-62).

Konusu erkek olan bir sosyal bilim inşa etmeyi amaçlayan ilk atılım, erkek cinsiyet rolü tanımına odaklanmaktadır. Bu atılımın kökenleri cinsiyet ayrımına dair tartışmaların yaşandığı, kadınların özgürleşmesine karşı gösterilen tepkilere ve cinsiyet ayrımının doğuştan geldiğini söyleyen bilimsel öğretilere dayandırılmıştır. O dönemde kadınların üniversitelere kabul edilmeyişinin nedeni akademik zorluklar ile baş edebilecek zihinsel yeterliliğe sahip olmadığının meşrulaştırmaya çalışılmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte kadınların akademik çalışma hayatına girerek iyi bir eş ve anne olma yetilerini olumsuz anlamda etkileyeceğinin savunulduğu da ifade edilmiştir. Bu dönemde Kuzey Amerika’daki araştırma üniversitelerine girmeyi başaran ilk kadınlar, bu öğretiyi yıkmakla kalmayıp aynı zamanda yaptıkları çalışmalar ile erkek ve kadın arasındaki kemikleşmiş varsayımları da ortadan kaldıracak adımları atmıştır.

Dolayısıyla o dönemde yapılan araştırmalar, bugün elimizde hatırı sayılır birçok verinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Fakat yapılan çalışmalara rağmen yine de kadın ve erkek arasındaki eşitlik söz konusu olmamıştır. Bunun en büyük nedeni ise toplumsal şartların sunduğu roller olan gelir eşitsizliği, çocuk bakımında kadın ile erkeğin sorumluluklarının eşit olmaması, toplumun farklı alanlarında iktidar sahibi olmasından ilmektedir (Connell, 2019a, s. 59-60). Erkeklik denildiğinde rekabet becerisi, teknolojik bilgiye sahip olma, para kazanıp evi geçindirme, şiddet uygulayabilmek, güç, akıl ve kahramanlık kavramlarına sahip olmak ifade edilmektedir. Dolayısıyla erkeklik rollerinin biyolojik bir zorunluluktan kaynaklanmadığı, toplumsal dinamiklerin içinde şekillenen değişik sosyal inşalar olduğunu savunulmaktadır (Sancar, 2016, s. 29).

Erkeklik ve medya

Medya, “ortada bulunan, aradaki, araç, ortam, doğrudan olmayıp etkinlikleri dolayım-layan”, “vasıta” anlamlarına gelen Latince kökenli *medium* sözcüğünün çoğuludur (Nalçaoğlu, 2003, s. 51; Adaklı, 2006, s. 17). Medya denilince akla televizyon, radyo, reklam, dergi, telefon ve internet gibi günümüz modern iletişim araçları gelir. Bir bilgi edinme kaynağı olan medya gerek kendi ürettiği gerekse kendi dışında üretilen bilgileri hızlı ve etkili bir biçimde dağıtabilme gücüne sahip olduğu için çok önemlidir. Bu bağlamda iletişim araçlarındaki hızlı gelişmelerle birlikte olumlu olumsuz konu, söylem ve habere ulaşmak kolaylaşmıştır. Yetişkin ve çocukların yaşamında önemli bir yere sahip olan iletişim araçlarının hayatımıza olan etkisi azımsanamayacak derecede

önemli olduğu söylenebilir. Medyanın politika, sağlık, toplumsal cinsiyet gibi konularda bize doğru olanı yansıtma şekli ve bu konulara ilişkin söylemleri, yeni yönelimler yaratma ya da var olanı pekiştirme konusunda oldukça etkili bir rol oynamaktadır (Ertan, 2011, s. 95-96).

Kişiyeye ilk olarak verilen kimliğin, biyolojik cinsiyet kimliği olduğunu söylenebilmektedir. Bütün toplumlarda kadın ve erkeğe, biyolojik cinsiyetlerine göre belli rol ve sorumluluklar yüklenmektedir. Hamilelik süresince –bebeğin cinsiyetinin öğrenilmesiyle birlikte– doğum öncesinde yapılan hazırlıklarda cinsiyete ilişkin rol anlamlandırmalarını görebiliriz. Bu doğrultuda kız ve erkek bebek için hazırlanan odaya, adının belirlenmesine, kıyafetlerine, oyuncaklarına ve yapılan doğum hazırlıklarının birçoğuna cinsiyetçi kalıp yargıları yansiyabilmektedir. Bu durumda dünyaya gelen bebek, toplumun ona yüklemiş olduğu rollerle ve rollere ilişkin yüklemelerle tanışarak büyümektedir. Yeni doğan çocuğun biyolojik bir cinsiyeti vardır, toplumsal bir cinsiyete henüz sahip olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla bu toplumsallaşma süreci içerisinde çocuk büyürken toplum cinsiyetine uygun kurallar, şablonlar ya da davranış modelleri dizisi sunularak toplumsal cinsiyetçi rolleri kazanmasına ortam hazırlandığı görülebilir (Connell, 2019b, s. 278).

Toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranış modelleri, çocukluk döneminde öğrenilmeye ve şekillenmeye başladığı ileri sürülebilir. Fakat çocuklar, bu dönemde henüz cinsiyet açısından kendilerini değerlendirme aşamasına gelmediği için toplumsal ve kültürel kodlar ile bazı davranışları model almaya başlayabilir. Dolayısıyla bebek bir taraftan biyolojik cinsiyetine göre büyürken öte yandan farkına bile varmadan toplumun beklentileri ile şekillenmeye başladığı söylenebilir. Örneğin; ne giyip giymeyeceği, nasıl davranması gerektiği ve oyuncak seçimlerine kadar bir dizi davranış öğrenebilmektedir. Ayrıca toplum tarafından kabul görmüş bu davranışlar, çocuğu şekillendirirken doğal ve olması gereken buymuş izlenimi verdiği görülebilmektedir. Bununla birlikte iki yaşından itibaren çocuklar, yavaş yavaş toplumsal cinsiyet ile ilgili bir fikir edinmeye başlayabilirler. Kendi arkadaşlarını ve yetişkinleri cinsiyetlerine göre sınıflandırabilirler (Demez, 2005, s. 53-58).

Okul öncesi dönem olan 3 – 6 yaş aralığında ise çocuk, “kadınlık ve erkeklik” rollerini başka bir deyişle bu iki cinsiyet arasındaki farkı algılamaya başlar. Okul öncesi dönemde çocuk; gittiği eğitim kurumlarında, büyüdüğü evde, çevresinde ve akrabalık ilişkilerinde toplumsal cinsiyet kodlarına ilişkin rol dağılımlarını görür ve öğrenir. Bununla birlikte çocukların eğlenerek ve öğrenerek izledikleri çizgi filmlerde de “kadınlık ve erkeklik” rollerinin sıklıkla yer verildiği söylenebilir. Bu roller; çizgi film içerisinde yer alan komşu, akraba, anne, baba, kardeş, arkadaş, öğretmen gibi karakterler aracılığı ile çocuğa yansiyabilmektedir (Özkar ve Aytaç, 2021, s. 37-40). Aile ve sosyal çevre ile devam eden bu süreç, çocukların var olan cinsiyetçi kalıp yargıları gözlemleyerek, iki cinsiyeti model alarak ve karşılaştırarak erken yaşta cinsiyetçi kalıp yargıları ile

tanımlarına neden olduğu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda çocuk çevreden aldığı uyarıcılarla, kendinden beklenen kalıp davranışları kodlamakta ve bu sorumlulukla büyümektedir (Kale ve Özgün, 2016, s. 83-85).

Çocuk ve televizyon

Toplumun en küçük bireyleri ve geleceği olan çocukların günümüzün etkin ve en geniş kitle iletişim aracı olan televizyonlardan büyük oranda etkilendiği bilinmektedir. Dolayısıyla televizyon karşısında savunmasız olan çocuk, gelen iletilerin olumlu ya da olumsuz etkilerine karşı günlük yaşamında tepkiler verdiği bilinmektedir. Bununla birlikte televizyondan etkilenme seviyeleri çocukların gelişim düzeylerine, aile, akraba, çevresel faktörlere ve yaşa bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Bir toplumsallaşma aracı da olan televizyon, doğru kullanılmadığında çocuğun aile ve çevre ile olan ilişkilerini olumsuz yönde etkileyerek toplumsallaşmasının en büyük engeli olabilmektedir. Bunlara ek olarak televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri şu şekilde sıralanabilir: çocukların doyumsuz birer tüketici olmasına etkisi, cinsel kimliklerinin oluşmasına ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerine etkisi, şiddete meyilli olmasına etkisi, dil ve kültürdeki yabancılaşmaya etkisi ve çocukluğun yok oluşuna etkisi olarak söylenebilir (Büyükbaykal, 2007, s. 32-35).

Neil Postman (2019, s. 112-118) televizyonun farklı tanımlarına yer vermiş, televizyon ekranının ışık veren kaynaktan öte bir şey olduğunu, bazı insanların televizyonu okuma yazma ve kültür aracı olarak gördüklerini fakat bunun büyük bir yanılsamadan ibaret olduğunu vurgulamıştır. O, televizyonu okuma yazma ve kültüre büyük bir saldırı aracı olarak görür. Televizyonun bir eğlence aygıtı olmasından ziyade bütün temaların eğlence olarak sunulması da bir başka soruna işaret etmektedir. Dolayısıyla televizyonda sunulan konuların hiçbir önemi olmadığını çünkü bütün temaların haz ve eğlence odaklı olarak sunulduğunu ifade eder. Postman, televizyon çocuklardan ne talep ediyorsa bu doğrultuda programlara yer vererek, öğretip eğittiğini söylemektedir. Dolayısıyla televizyonu çocuğun hayatında bir öğretici olarak görmenin yanlışlığını anlatan Postman, kalıcı davranışların şekillenmesinde de televizyonun gücünden bahseder ve çocukların ve gençlerin algı ve karakterlerini insafsızca etkileyerek eğitmeyi amaçladığını belirtir.

Aile ve öğretmenlerin de desteğiyle bir eğitim kutusu hâline gelen televizyonun okul öğretimini tamamen gölgede bıraktığını ifade eder. Çocukların izlemekten hoşlandıkları şeylerin hareketli resimler ve kısa zamanda değişen milyonlarca renkli çizgi ve karakterlerin olması bunun en belirgin kanıtıdır. Görsel ilginin karşılanarak fikirlerin geri plana atıldığı bir araç olduğunun altını çizer. Birey, doğuştan getirdiği refleksleri ile çevresini tanımaya başlar. Yaşam boyu devam eden çevresel uyaranların, insanoğlunun öğrenme sürecinde büyük bir öneme sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla

çevreden alınan uyarıcı etkilerin cinsiyet rolü gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda çocukların öğrenme sürecinde toplumsal, çevresel ve medya uyaranları tarafından olumlu ya da olumsuz olarak cinsiyetçi kalıp yargılarından etkilendikleri söylenebilir. Bu etki, erken yaşlarda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının oluşumunda önemli rol oynamaktadır.

Çocukların erken yaşlarda duydukları, gördükleri deneyimleri kodlandırma ve model alma yoluyla toplumsal cinsiyet rollerini zihinlerinde depoladıkları ifade edilmektedir (Kale ve Özgün, 2016, 85). Çocukların ilk kullandıkları duylardan birisi olan görme duyusu dünya ile ilgili kurdukları deneyimlerinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda sürekli değişen görüntüleri ile merak uyandıran televizyon, çocukların ilgi alanına girerek büyük bir etki uyandırdığı ifade edilmiştir. Aynı zamanda televizyon, geçmişten günümüze çocukların hayatını etkileyen güçlü bir araç olarak görülebilir. Bununla birlikte televizyon yayınlarının başında renkli ve hareketli görüntüleri ile çizgi filmlerin yer aldığı söylenebilir (Aşılıoğlu, 2018, s. 3). Çizgi filmler, çocukların zamanlarının büyük bir kısmını geçirdikleri yayınlardır. Çizgi filmlerin birçok işleviyle birlikte en önemli etkisinin çocukların kişilik özellikleri üzerinde olumlu ya da olumsuz yansımaları olduğu ifade edilmiştir. Erken çocukluk dönemi olarak bilinen 0 – 8 yaş evresi, kişiler açısından kritik bir öneme sahip olduğu bilinmektedir.

Dolayısıyla çocuklar bu dönemde aile, okul ve medya aracılığıyla toplumun kadınlık ve erkeklik tanımlarını öğrenerek toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirdikleri ifade edilmektedir. Bu bakımdan çocuklara yönelik çizgi filmlerin, reklamların ve televizyon programlarının toplumsal cinsiyet inşasında önemi büyük olduğu söylenebilir. Çocukların erken yaşta özdeşim kurma ihtiyaçları olduğu için çizgi filmde yer alan karakterler gibi davranmaya ve konuşmaya çalıştıkları görülebilir. Dolayısıyla çocuklar, özdeşim kurma yoluyla toplumsal cinsiyet rollerini benimserler. Bunun yanında birçok çizgi filmde kadın ve erkek rollerinin eşit olduğu temalardan uzak konuların yer aldığı söylenebilir. Örneğin, çizgi filmlerde kadına karakterlerin daha çok iç mekânda aileye bağlı, çocukların bakımından sorumlu, erkek karakterlerin ise dış mekânlarda evi geçindiren, para kazanan karakterler olarak karşımıza çıktığı bilinmektedir (Deniz, 2016, s. 127).

Bulgular ve Tartışma

Bu çalışmada incelenen evren, Türkiye’de çocuklara yönelik yayın yapan televizyon kanallarıdır. Bu evren içerisinde analiz edilecek olan örneklem de TRT Çocuk kanalıdır. Örneklem olarak TRT Çocuk kanalının seçilmiş olmasının temel nedeni, Türkiye’nin ilk yerli ve resmi çocuk kanalı ve kurumsal sorumluluk ile yayın yapan devlet kanalı olmasıdır. Ayrıca ücretsiz olarak uydu alıcısı olan herkes tarafından izlenebilmesi ve yapılan ölçümlerde en çok izlenen çizgi film kanalı olması da TRT Çocuk’un seçiminde etkili

olmuştur. Bu örnekleme bağı olarak da sınırlılıklar çerçevesinde erkeklik rollerinin temsili açısından toplumsal cinsiyet rollerinin yoğun olarak yansıtıldığı *Aslan* adlı çizgi filmin incelenmesi analiz edilmesine karar verilmiştir. Aynı zamanda ilk bölümden son bölüme kadar tüm bölümlerin izlenmiş ve bunlar arasından çalışmaya en uygun olduğu düşünülen bölümler seçilerek analiz edilmiştir.

Bu çalışmada TRT Çocuk Kanalında yayınlanan *Aslan* adlı çizgi film nitel metin çözümlemelerinden biri olan göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılarak şu sorulara yanıt aranmıştır: (1) *Aslan* adlı çizgi filmde sunulan kadınlık ve erkeklik cinsiyet rolleri nelerdir? (2) *Aslan* adlı çizgi filmde “erkeklik” rollerinin temsili hangi davranış biçimiyle nasıl yansıtılmaktadır? (3) *Aslan* adlı çizgi filmde inşa edilen “erkekliğin” temel özellikleri nelerdir? Görüleceği üzere çalışmanın çerçevesini *Aslan* adlı çizgi filminde yansıtılan erkeklik temsilleri oluşturmaktadır. Çizgi filmler aracılığıyla aktarılan mesajların kavranmasında ve algılanmasında göstergelerin çözümlenmesine odaklanılmıştır. Dolayısıyla çizgi filmlerde verilen mesajları çözümleyebilmek bu göstergelere bağlı analizler yoluyla olduğunu söylenebilmektedir. Gösterge, kendini tekrarlayan bir şeydir. O zaman tekrar olmadan gösterge de olmaz çünkü göstergeyi bu şekilde tanıyamayız. Bu durumda hayatın içinde insanların hep duydukları ve gördükleri şeylerin düşüncelerinde anlam kazanmasına zemin hazırlamaktadır (Barthes, 2017, s. 283).

***Aslan* çizgi filminin öyküsü**

Aslan 2016 yılında TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya başlayan ve 3D çizim tekniği kullanılarak hazırlanmış bir çizgi filmidir. Gündelik yaşamında karşılaştığı sorunları arkadaşlarıyla birlikte hayal gücünü kullanarak yeni araçlar ve icatlar geliştirerek çözmeye çalışan bir çizgi karakterin başından geçen olayları konu alan çizgi filmde, olaylar İstanbul Balat'ta geçer. Çizgi filmin hedef kitle 3 – 6 yaş arasındaki çocuklardır. Filmin yönetmeni H. Sinan Güngör'dür. Güngör'üm tüm filmlerde yapımcı Murat Kaya, senaryo yazarı İbrahim Bal ve görüntü yönetmeni Hakan Bol ile çalışmıştır. Çizgi filmin başkarakteri olan Aslan, ilkokula giden bir çocuktur. Bilime meraklı olan Aslan, yapımcı tarafından “mucit” olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda Aslan'ın dayısı da bir bilim insanıdır. Aslan da dayısı sayesinde bilime çok merak salan bir karakter olarak sunulmaktadır. Sürekli olarak yeni şeyler icat etme peşinde olan Aslan, merak ettiği ve çözüm bulmaya çalıştığı konularda ayakkabı tamircisi olan dedesine, bu konularla ilgili sorular sorarak yardım istemektedir. *Aslan*, Aslan'ın aile içinde, okulda, sokakta, parkta arkadaşları ile yaşadıkları olayları da konu edinmektedir. Arkadaşları olan Mehmet, Eren ve Zeynep ile apartmanlarının bahçesinde yeni icatlar peşinde koşarak oyunlar oynamaktadır.

Aslan, her bölümde farklı bir merak ve icat peşindedir; kimi zaman bunu tek başına kimi zaman da arkadaşları ile çözmeye çalışmaktadır. Aslan, kafasında mantık

yürütmeleri yaparken annesinin, babasının daha çok da dedesinin ona söylediği sözler aklına gelir ve bu söylemler sayesinde çözüme ulaşır. *Aslan* çizgi filminin her bölümünde bilim, sanat, üretim ve icat gibi birçok konuya yer verilirken; üretmenin, pes etmemenin, yaratıcı olmanın, yardımlaşmanın önemi vurgulanır. *Aslan* çizgi filminde oynayan karakterler şunlardır:

- Aslan (E)
- Aslan'ın annesi Candan (K)
- Aslan'ın babası Ozan (E)
- Aslan'ın dedesi Hasan (E)
- Aslan'ın dayısı Ömer (E)
- Zeynep (K)
- Mehmet (E)
- Eren (E)

Bunların dışında Pati adındaki köpek karakter ve bazı bölümlerde yer alan farklı öğretmen karakterlerine, Mehmet'in babası olan Selim karakterine de yer verilmiştir. Ayrıca işlenen konuya göre bazı bölümlerde farklı karakterlere de yer verilmektedir. TRT Çocuk kanalında yayınlanmaya devam eden *Aslan* hafta içi ve hafta sonu yayınlanırken şu an her pazartesi günü yayınlanmaktadır. Her bölüm, on bir ile on dört dakika arasında sürmektedir. *Aslan* çizgi filmine ait videolara YouTube üzerinden ve TRT Çocuk kanalının *web* sayfasından ulaşılabilir.

***Aslan* çizgi filminin başlangıç şarkısı**

Çizgi filmin başlarken Aslan'ın söylediği şarkının sözleri şu şekildedir:

Aslan'dır adım benim
Gece gündüz düşlerim
Çünkü işim bu benim
Aslan'dır adım benim
Hep icat peşindeyim
Yanımda olunca dedem
Her sorunu çözerim.

Çizgi filminin şarkı sözlerine bakıldığında Aslan karakterinin erkek çocuğu olması ve bunun yanında Aslan ismine sahip olması erkeklik temsillerini ortaya koyduğu söylenebilir. Hayal kurmanın ve gerçekleştirmenin erkek çocuğunun yapması gereken bir durummuş gibi yansıtıldığı görülür. Aynı zamanda üretmenin, icat etmenin ve araştırmanın erkek çocuklarına özgü algısını ortaya koyarken şarkı sözlerinin bu durumu doğrular nitelikte olduğu düşünülebilir. Şarkı ile birlikte görsellere de baktığımızda itfaiyeci kıyafetleri, astronot kostümü, kaykay yapan ve halatı çeken görüntüler bir güç

simgesini ortaya koyarken şarkı sözlerinin de bu duruma eşlik ettiği söylenebilir.

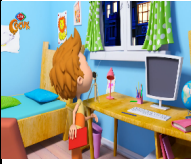
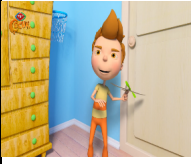
Görüntü	Düzanlam	Yananlam	Mit
	Oyun parkında top ile oynayan çocuk.	Top ile oynanan sporlar, erkek çocuklar içindir.	Top ve top oyunları ile erkek çocuklar oynarlar.
	Hayalinde uzay aracında uzayı gezen çocuk görüntüsü.	Uzayla ilgili hayalleri erkekler kurar. Uzay araçlarını erkekler kullanır.	Uzayla ilgilenme ve keşifler yapma erkekler için özgü etkinliklerdir.
	İtfaiyeci kıyafetleri giymiş ve itfaiyeci rolü üstlenmiş bir erkek çocuk görüntüsü.	İtfaiye erliği erkekler tarafından yürütülen bir meslektir.	Kas gücü gerektiren işler erkekler tarafından yerine getirilir.
	Oyun parkında büyük harfler ile yazılı Aslan ismi ve çocuğun ipi çekmeye çalıştığı görüntüsü.	Güç gerektiren durumlarla erkekler başa çıkar. Erkekleri kuvvetli, güçlü isimler ve nesnelere simgelerler.	Kas gücü gerektiren işler erkekler tarafından yerine getirilir. Erkekler güçlüdürler.

Tablo 1. Aslan çizgi filminin başlangıç şarkısının gösterebilimsel anlamları

Rüzgâr Ölçer bölümü

Rüzgâr Ölçer adlı bölüm gösterebilimsel açıdan analiz edildiğinde; sınıfta yapılan deney fanusunun tamamen mavi renkte olması bilimsel düşünmenin, analiz etmenin erkekler için özgü davranış olduğu düşüncesini yansıttığı söylenebilir. Okul çıkışı Aslan ve Mehmet'in futbol sahasında top oynarken aynı zamanda sınıfta yapmış oldukları rüzgâr deneyini futbol oyunu ile karşılaştırdıkları görülür. Burada futbol oyununun güç, kuvvet gerektiren ve sadece erkeklerin oynayabileceği bir oyun olduğu algısı görülebilmektedir. Akşam ödev yaparken ekranda Aslan'ın odası görülür. Duvarlarının, halısının, duvara asılı olan basketbol potasının ve odadaki birçok oyuncuğun ve materyallerin mavi renkte olduğu görülür. Bu da bize erkek çocuğu odasını temsil eden

renğin mavi olması gerektiği algısını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda duvarda asılı olan aslan resmi de gücü, liderliği yansıttığı düşünülebilir. Bu durum, erkeklik inşasına yoğun bir şekilde yer verildiğinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Rüzgâr deneyini öğretmenin üç karakter olan Zeynep, Aslan ve Mehmet'e anlatmış olmasına rağmen çizgi film süresince sadece Aslan ve Mehmet'in deney hakkındaki fikirlerinin ortaya koyulması, Zeynep karakterinin deney anında ekranda çok fazla görülmemesi sadece erkeğin bilim üreteceği düşüncesi, tarih boyunca kendini göstermiştir. Bunun en bariz örneği olarak bilim insanı yerine bilim adamı denilmesidir. Bu sahneden de anlaşılacağı üzere erkeklik inşasını var eden bütün nesnelere yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Görüntü	Düzenlem	Yanarlam	Mit
	Okulda çocuklar öğretmenleri ile birlikte deneyler yapar.	Okulda erkek çocuklar öğretmenleri ile birlikte deney yaparlar.	Top ve top oyunları ile erkek çocuklar oynarlar.
	Çocuk, odasından dışarıyı izliyor.	Erkek çocuklarının odası ve odasında kullandıkları eşyalar mavi renk olur.	Uzayla ilgilenme ve keşifler yapma erkekler için özgü etkinliklerdir.
	Çocuk odasında oyuncakları ile oynuyor.	Erkek çocukları, top oyunları, uçak ve arabalar ile oynarlar.	Erkek çocukları, hareketli ve güç gerektiren oyunlar ve oyuncaklar ile oynarlar.

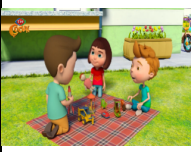
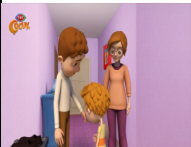
Tablo 2. Rüzgâr Ölçer bölümünün göstergibilimsel anlamları

Bayram Hediyeleeri bölümü

Göstergibilimsel analiz çerçevesinde ilk olarak sahnenin gerçekleştiği bahçede üç çocuk karakterin ellerindeki oyuncaklar dikkat çeker. Burada Mehmet'in uzay mekiği, Aslan'ın uçan treni ve Zeynep'in bebeği olduğu görülür. Oyuncakların cinsiyete göre kategorileştirildiğini ve küçük yaştan itibaren cinsiyetçi rollere ilişkin oyuncaklarda farklılıklar olduğunu görebiliriz. Bu bağlamda oyuncak tercihlerinde cinsiyetçi kodların

olduğunu söyleyebiliriz. Bayram sabahının geçtiği sahnede Aslan'a Hasan dede ve Ozan karakterleri bayram harçlığı verirken, Candan karakteri Aslan'a sarılarak bayramını kutlamaktadır. Burada yoğun bir şekilde erkeklik inşasını görmekteyiz. Erkekler, dışarıda çalışarak para kazanırlar; anneler evde iç mekânda var olurlar algısını yansıtmaktadır. Sahnenin devamında erkeklik kodlarını destekleyici görüntüler devam etmektedir. Kahvaltı yapmak için oturdukları masada Aslan, dedesi ve babası ile sohbet edip kahvaltılarını yaparken, Candan kahvaltı için masaya malzemeler getirip götürmektedir. Kadının hizmet eden, erkeğin de hizmet edilen konumda resmedildiği görülmektedir. Bu durum, erkek ve kadın cinsiyetine ilişkin kodların yoğun olarak verildiğinin göstergesi olarak düşünülebilir.

Aslan karakterinin hediye paketlerini nasıl yapmaları gerektiği konusunda dedesinden fikir almaya gittiği sahnede mavi renkteki tekli koltuklara karşılıklı oturduklarını görülür. Mavi rengin yoğun bir şekilde egemen olduğu koltuklara iki erkek karakterin oturması hem renk hem de cinsiyet olarak erkek temsiline bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Aslan, Zeynep ve Mehmet karakterlerinin hediye paketini nasıl yapacaklarına karar vermelerinden sonra Aslan, evden patates getirir ve patates baskısı ile hediye paketlerini süslerler. Candan bahçeye inerek Aslan'a "Patatesleri bulamıyorum, gördün mü?" diye sorar. Bu durum söylem olarak kadının mekân olarak mutfakta konumlandırıldığına göstergesi olarak görülebilir. Bu bölümde egemen olan erkeklik temsilleri yoğun bir şekilde görülmektedir. Kullanılan renklerin mavi ve mavinin tonları olması, çocuk karakterlerin oyuncaklarının cinsiyetçi bir şekilde kategoriye ayrılması erkeklik inşasının göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Bunların dışında Ozan ve Hasan dede karakterinin bayram sabahı Aslan'a bayram harçlığı verirken Candan karakterinin sadece sarılması, kadının iç mekâna konumlandırıldığına, erkeğin dışarıda çalışan para kazanan konumda temsil edildiğinin göstergesi olduğu söylenebilir. Aynı zamanda kadının evde çocuklara bakmakla sorumlu olduğu ve ev işleri ile ilgilenmesi gereken kişi olarak yansıtıldığı görülebilir.

Görüntü	Düzanlam	Yananlam	Mit
	Güneşli bir gün bahçede oyuncakları ile oynayan çocuklar.	Kız çocukları bekle, erkek çocukları arabalar ile oynar.	Arabalar ile erkekler oynar. Bebekler ile kızlar oynar.
	Evde bayram sabahı birbirlerinin bayramlarını kutlayan aile ve çocuğuna bayram harçlığı veren baba.	Evde para kazanan çalışan kişi babadır, yani erkektir.	Erkekler ev dışı mekânlarda çalışır ve para kazanır.

	Evde bayram sabahı birbirlerinin bayramını kutlayan aile ve çocuğuna sarılarak bayramını kutlayan anne.	Kadınlar, ev işleri ve çocuklar ile ilgilendirler.	Kadın evdedir ve evin sorumlulukları ile ilgilendirler dışarıda çalışan ve para kazanan erkektir.
	Aile ile birlikte yapılan kahvaltı masası.	Kahvaltıyı kadın hazırlar.	Ev işleri ve mutfakın sorumlulukları kadına aittir. Erkekler ev ve mutfak işleri ile ilgilenmez.
	Evin oturma odasında sohbet eden çocuk ve dedesi.	Erkekler ev içinde iş yapmazlar.	Erkekler daha çok hizmet sunulan taraftır ev işleri ile ilgilenmezler.

Tablo 3. Bayram Hediyeleri bölümünün gösterebilimsel anlamları

Gizemli Toplar bölümü

Bu bölümün başlangıcı, mahallenin genel görünümünü sahnelemektedir. Mavi rengin ağırlıkta olduğu apartmanlar ve apartman bahçesinde yaşayan Pati'nin kulübesinin oynadığı kovanında mavi renkte olması dikkat çekmektedir. Dış mekânda daha çok mavi renge ağırlık verilmesinde erkek temsillerini görmekteyiz. Candan'ın evde temizlik yaparken televizyonda izlediği cambaz kadın oyuncu yerine kendini koyması, sonra bunun bir hayal olduğunu Aslan'ın sesi ile fark ederek "Kendimi çok kaptırmışım." demesi; bize kadının evde konumlandığını, çalışma yaşamının ve dışarıda olmasının bir hayalden ibaret olabileceği düşüncesine götürür. Kadın, iç mekânda temizlik yaparken, evde çalışan derleyici toplayıcı olarak temsil edilir. Renkleri destekleyici nitelikte olduğu düşünülen sahnelerden biri de gizemli topların nereden geldiğini apartmanın yanında üç erkek karakter konuşmakta ve fikir yürütmektedir. Aslan'ın dayısı bilim insanı olan Ömer, aşağıdan Aslan'a seslenir ve pencereden annesi Candan ile bakan Aslan'ın "Durun yanınıza geliyorum, sanırım ben bu top yağmurunun sebebini anladım!" demesi erkek karakterin daha baskın olduğunu göstermektedir.

Candan karakterinin bölüm boyunca hep evde konumlandırılması, sadece pencereden duruma dâhil olması bize kadın temsiline bir yansıması olarak değerlendiril-

dirilebilir. Yani Candan karakterinin sürekli ev içinde olması, kadının evdeki yerini temsil ettiğini düşündürebilir. Sonrasında terasta pinpon oynayan Zeynep, Mehmet ve Eren'i görürüz. Mehmet'in Zeynep'e, "Kırk yıl düşünsem senin bu kadar iyi pinpon oynadığın aklıma gelmezdi, hiçbir topu tutamıyorum." diye konuşması aslında erkek cinsiyetine uygun olduğu düşünülen güce dayalı spor ve top oyunlarının kız çocuğu tarafından başarıyla oynanıyor olmasının sıra dışı bir durum olarak temsil edildiğini ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle güce dayalı spor ve top oyunlarının erkek çocuklara uygun oyunlardır ve bu oyunlarda kız çocuklarının başarılı olması seyrek rastlanan bir durumdur. Gerek görüntülerde gerekse onlara eşlik eden diyaloglarda, erkek karakterleri ön plana çıkaran, kadın karakterleri ise ikincil rollere hapseden bir söylemin hâkim olduğu, kadın karakterin başarılı olduğu durumlarda dahi bu başarının doğal değil olağanüstü bir durum olarak gösterildiği görülmektedir.

Görüntü	Düzanlam	Yananlam	Mit
	Güneşli bir günde ev içinde temizlik yapılması.	Evde temizlik işlerini anne yapar.	Temizlik gibi evi içi etkinlikler kadın işidir.
	Tamirci dükkânında tamir işleri ile ilgilenilmesi.	Tamircilik erkek işidir.	Evin geçimine yönelik etkinlikler erkeğin işidir.
	Laboratuvar da bilimsel deneyler yapılması.	Bilimsel etkinlikler erkekler tarafından gerçekleştirilir.	Bilim ve deney erkek işidir. Erkekler kadınlara göre daha zekidir.
	Evin penceresinden bakan kadın ve çocuk.	Kadın ve çocukların bulunması gereken mekân evdir.	Kadının görevi evde çocuğu/çocukları ile ilgilenmektir.

Tablo 4. Gizemli Toplar bölümünün göstergibilimsel anlamları

Sonuç

Çizgi filmde başrol karakterin Aslan adlı bir erkek çocuk olmasının yanında aile içinde “Aslan oğlum, aslan torunum, aslan yeğenim!” şeklinde hitap edildiği görülmektedir. Bu durumun da çocuğa verilen isimle birlikte erken yaşlarda kültürel kod ve tanımları içselleştirmesine neden olduğu söylenebilir. Aslan isminin gücün, hâkimiyetin, krallığın simgesi olması ve erkek ismi olarak kullanılmasından yola çıkarak çocukluktan itibaren eril kimliklerin nasıl oluşturulduğunu anlamak açısından bir sembol olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla çocukluk dönemi; kişilik ve kimlik oluşumu açısından kritik bir evre olarak düşünüldüğünde model alınan ebeveyn, öğretmen, çizgi filmler, arkadaşın ve yakın çevrenin davranışları, söylemleri, düşünceleri erkek kimliğinin oluşumunda önemli bir yere sahiptir.

Çizgi filmin bölümlerinin genel olarak erkek egemenliğine dayalı bir şekilde kurulduğunu, anne, baba, erkek çocuk ve kız çocuk karakterlerinin cinsiyetlerine uygun davranışlar sergilediklerini görürüz. Çizgi filmde başroldeki karakter olan Aslan’ın hayal ederek bütün sorunlara çözüm bulduğu, çözüm üretirken de tamirci olan dedesinden sürekli fikirler aldığı bunun yanında bilim insanı olan dayı karakterine de zaman zaman başvurduğu görülür. Burada erkeklik kimliği inşasını görebiliriz. Şöyle ki hem erkek çocuk hem yetişkin erkek hem de yaşlı erkek karakterlerin dış mekânda olmaları, bilim, deney, akıl yürütme, bir işte ustalık gibi özelliklerin sadece erkeklere özgü düşünce ve davranış şekli gibi yansıtıldığı görülür. Nitekim yıllar boyunca süre gelen sadece erkeklerin bilim üreticisi olarak görülmesi ve bilim adamı olarak nitelendirilmesi bu analizi doğrulamaktadır. Dolayısıyla erkekliğin en belirleyici özellikleri olarak değerlendirilen erkek; çalışmalı, üretmeli, icat etmeli ve evin otoritesi olarak konumlandırılan zeminde erkek egemenliğini ortaya çıkarmaktadır.

Örnek olarak alınan çizgi film bölümlerinde erkek karakter sayılarının daha fazla olduğu dikkat çekmektedir: Veteriner olan baba Ozan, tamirci olan Hasan dede, bilim insanı olan Ömer dayı, Aslan, Mehmet ve Eren’dir. Burada erkek karakterlerin genel olarak dış mekânda konumlandırıldığını görürüz. Çizgi filmin incelenen bölümlerinde erkek karakterlerin mutfakta ya da ev içinde herhangi bir işle ilgilenirken görülmemektedir. Bu da bize erkek karakterlerin ev içi rollerde etkin olmadıklarına dair izlenim oluşturmaktadır. Bu durum, erkeklik inşasında erkeklerin “çalışan erkek”, “para kazanan” ve “geçim sağlayan” erkek kimlikleri ile var olduklarını ortaya koymaktadır. Bunun yanında çizgi filmde yetişkin erkek karakterlerinin hepsinin meslek sahibi olduğu vurgusu yapılmaktadır. Dolayısıyla erkeklik kimliği, meslek kimliği ile var olurken “başarılı, akılcı, azimli” imgelerin erkeklere özgü olduğu yansıtılmaktadır.

Çizgi filmde oynanan oyunların cinsiyetleştirildiği görülmektedir. Erkek çocukların en çok oynamayı tercih ettikleri oyunun futbol oyunu olduğu, bununla birlikte top ile oynanan oyunları daha çok erkek çocukların oynadığı görülmektedir. Kız

çocuklarının oynamayı tercih ettikleri oyun türleri ise ip atlama, seksek oyunu ve evcilik tarzı oyunlar olduğu görülmektedir. Bunun yanında erkek çocukların oyuncak olarak araba, uçak, kamyon gibi oyuncakları; kız çocukların ise bebekler, mutfak araç gereçleri gibi oyuncakları tercih ettikleri görülmektedir. Erkek kimliğini belirlemede güç, dayanıklılık ve spor ilişkisinin vurgulandığını; kız çocuklarının ise daha kendi halinde, pasif ve sakin oyunlar oynayan kişiler olarak yansıtıldığını söylemek mümkündür. Doğayısıyla cinsiyete dayalı kalıp yargıların çizgi filmler aracılığı ile algılandığı saptamasını yapmak mümkündür.

Anne rolündeki kadınların genel olarak mutfakta yemek işleri, temizlik işleri ve ev içindeki işlerle ilgilenilmesi gereken kişiler olarak yansıtılmıştır. Kız çocuk karakterlerinin de geleneksel bir çizgide anneye yardımcı rolünde verildiği görülmektedir. Çizgi filmde kız çocuk karakterinin daha çok söylenenleri onaylayan, üç erkek karakterin yanında arka planda kalan, hayal gücü zayıf ve onlara ayak uydurmak zorunda olan kişi olarak yansıtılması bu araştırmanın önemli bulgularındandır. Aynı zamanda çizgi filmde annesine mutfakta yardımcı kız çocuğu karakterinin teknoloji ile ilgili bir durum söz konusu olduğunda erkeklerin fikrine ve yardımına ihtiyaç duyan kişiler olarak yansıtıldığı göze çarpmaktadır. Bunların yanında çizgi filmde geçen mekânlarda erkek egemen bir renk olan mavinin ve tonlarının yoğun olarak kullanıldığı görmek mümkündür.

Bu araştırmanın analizleri sonucunda elde ettiğimiz bulgulara göre erken çocukluktan itibaren çocuğun içinde yaşadığı kültürün, toplumun, sosyal çevrenin ve çizgi filmlerin cinsiyet rollerine yüklediği anlamların toplumsal cinsiyetçi kalıp yargıların oluşmasının etkilediğini görmek mümkündür. Birey olma yolunda ilerleyen çocukların erken yaşlarda özdeşim kurdukları ebeveyn ve yakın çevresindeki kişiler yanında zamanlarının büyük bir kısmını televizyon izleyerek geçirdikleri, çizgi film karakterleri ile de özdeşim kurarak konuşmaları, davranışları ve yargıları model aldıkları görülmektedir. Bu araştırmanın bir sonucu olarak gösterebilsel analizi yapılan *Aslan* adlı çizgi filmin hem başrol karakterinin hem de diğer karakterlerin toplumsal cinsiyetçi kodlar ile erkek temsili ve erkeklik inşası açısından pek çok davranış, düşünce, söylem ve örtük anlamlar içerdiğini ve model alınabilecek düzeyde yansıtıldığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

Akça, E.B. ve Tönel E. (2011). Erkek(lik) Çalışmalarına Teorik Bir Çerçeve: Feminist Çalışmalardan Hegemonik Erkekliğe. İ. Erdoğan (Ed.), *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil* (1. Baskı) (s. 12-39). İstanbul: Kalkedon.

Aşılıoğlu, E. (2018). Canlandırma Sinemasının Okul Öncesi Çocuğun Yaratıcılığı Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ataman, Ö. E.(2011). Ses Ayrımında Özne İşlevi Gören Erkek(lik): Radyoda Hegemonik Erkek Sesi. İ. Erdoğan (Ed.), *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil* (1. Baskı) (s. 243-271). İstanbul: Kalkedon.

Barthes, R. (2017). *Görüntünün Retoriği: Sanat ve Müzik* (2. Baskı) (Çev. A. Koş ve Ö. Albayrak). İstanbul: Yapı Kredi.

Browne, B. A. (1998). Gender stereotypes in advertising on children's television in the 1990s: A cross-national analysis. *Journal of Advertising*, 27(1), 83-96.

Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü* (2. Baskı). Ankara: Bilim ve Sanat.

Butler, J. (2010). *Cinsiyet Belası* (1. Baskı) (Çev. B. Ertür). İstanbul: Metis.

Bülbül, H. (2014). Erkek Kimliğinin Oluşumundaki Faktörler: İktidar, Emek ve Arzu. H. Kuruoğlu ve B. Aydın (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet ve Medya* (1. Baskı) (s. 2-16) Ankara: Detay.

Büyükbaykal, G. (2007). Televizyonun Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 32-37.

Connell, R. W. (2019a). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* (4. Baskı) (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı.

Connell, R. W. (2019b). *Erkeklikler* (1. Baskı) (Çev. N. Konukcu). Ankara: Phoenix.

Coyne, S. M., Linder, J. R., Rasmussen, E. E., Nelson, D. A. ve Birkbeck, V. (2016). Pretty as a princess: Longitudinal effects of engagement with Disney princesses on gender stereotypes, body esteem, and prosocial behavior in children. *Child Development*, 87(6), 1909-1925.

Davidson, E. S., Yasuna, A. ve Tower, A. (1979). The effects of television cartoons on sex-role stereotyping in young girls. *Child Development*, 50(2), 597-600.

Demez, G. (2005). *Değişen Erkek İmgesi: Kabadayıdan Sanal Delikanlıya* (1. Baskı). İstanbul: Babil.

Deniz, A. (2016). Medya ve Toplumsal Cinsiyet. S. Yağan Güder (Ed.), *Cinsel Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet* (1. Baskı) (s. 119-137). Ankara: Eğiten Kitap.

Dökmen, Z. Y. (2019). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar* (1.Baskı). İstanbul: Remzi.

Ertan, C. (2011). Medyada Eşcinselliğe ve Eşcinsellere İlişkin Söylem(ler): Televizyon Dizisi “Bir Kadın Bir Erkek” ve (Hegemonik) Erkek(lik) Temsili. İ. Erdoğan (Ed.), *Medyada Hegemonik Erkek(lik) ve Temsil* (1. Baskı) (s. 95-123). İstanbul: Kalkedon.

Güngör, H. S. (Yönetmen). (2016). *Aslan* [Çizgi Film]. Türkiye: TRT Çocuk.

Kale, M. ve Özgün, Ö. (2016). Cinsiyet Rolü Gelişim ve Bu Gelişimi Etkileyen Faktörler. S. Yağan Güder (Ed.), *Cinsel Eğitim ve Toplumsal Cinsiyet* (1. Baskı) (s. 79-97). Ankara: Eğiten Kitap.

Nalçaoğlu, H. (2003). Medya ve Toplum İlişisini Anlamak Üzere Bir Sorgulama. S. Alankuş (Ed.), *Medya ve Toplum* (2. Baskı) (s. 51-64). İstanbul: BİA.

Özkar, M. ve Aytaş, M. (2021). Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Hazırlanan Çizgi Filmlerde Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yansıtılması: Rafadan Tayfa ve Canım Kardeşim. *Kurgu*, 29(1), 37-58.

Postman, N. (2019). *Televizyon: Öldüren Eğlence* (9. Baskı) (Çev. O. Akınhay). İstanbul: Ayrıntı.

Rose, O. S. (2018). *Toplumsal Cinsiyet Tarihçiliği Nedir?* (1. Baskı) (Çev. F. B. Aydar). İstanbul: Can.

Sancar, S. (2016). *Erkeklik: İmkânsız İktidar* (4. Baskı). İstanbul: Metis.